

Ziver Paşa-zâde Yusuf Bahâeddin'in Torunu İçin Yazdığı Mensur Bir Mersiye: Sünûsî-i Asgar

A Prosaically Dirge Written By Ziver Pasha's Son Yusuf Bahâeddin For The Grandson: Sünûsî-i Asgar

İlyas KAYAOKAY*

*Arş. Gör., Munzur Üniversitesi

e-mail: karaokay_2323@hotmail.com

Araştırma Makalesi / Research Article Article

DOI: <https://doi.org/10.34083/akaded.527958>

Sorumlu Yazar / Corresponding Author İlyas
Kayaokay, Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Tunceli / Turkey

ORCID : 0000-0001-8544-2307

Geliş Tarihi / Received : 16.02.2019

Kabul Tarihi / Accepted : 08.03.2019

Atıf / Citation

KAYAOKAY, İlyas (2019). Ziver Paşa-zâde Yusuf
Bahâeddin'in Torunu İçin Yazdığı Mensur Bir
Mersiye: Sünûsî-i Asgar. *Akademik Dil ve Edebiyat
Dergisi*, 3 (1), 161-170.
DOI: 10.34083/akaded.527958

Öz

Bu çalışmada Türk edebiyatında türüne ve konusuna çok fazla rastlanılmayan mensur bir mersiye tanıtımı yapılacaktır. Söz konusu Sünûsî-i Asgar adlı mensur mersiye, meşhur Ziver Paşa'nın oğlu Yusuf Bahâeddin tarafından küçük yaşta ölen torunu için yazılmıştır. Eser, torununun ölüm tarihi olan 1329/1914 yılında kaleme alınmış ve bir yıl sonra da Matbaa-i Osmaniye'de bastırılmıştır. 14 sayfalık bu eserin son kısmında, çaprazlama nazım şekliyle yazılmış yedi dörtlükten oluşan manzum bir mersiye de kayıtlıdır. Eserdeki ifadelerden anlaşıldığına göre; Sünûsî, Yusuf Bahâeddin'in kızının çocuğudur ve iki yahut üç yaşında iken ağır bir soğuk algınlığı neticesinde hastalanarak vefat etmiştir. Yusuf Bahâeddin'in sade, anlaşılır ve samimi bir dille çektiği ızdırabı dile getiren bu mensur mersiye, Âkif Paşa'nın torunu için yazdığı mersiyeden sonra yazılmış bu sahadaki ikinci mersiye olması yönüyle önemli bir metindir. Eserde Sünûsî'nin teyzesi kızı Betül ile birlikte çektiği fotoğrafı bir fotoğrafının yer alması, eseri ilginç kılan bir diğer özelliktir. Makalemizde edebiyat tarihlerinde anılmayan bu eserin tanıtımı ve Arap harflerinden Latin alfabesine aktarımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Bahâeddin, Sünûsî, Mersiye, Mensur, Divan.

Abstract

In this study, the Turkish literature, the subject and the type seen not so much as a prosaically dirge presentation will be made. The prosaically dirge named Sünûsî-i Asgar was written by Yusuf Bahâeddin son of Ziver Pasha for his grandson who died at a young age. The work was written in 1329/1914 the date of the death of his grandson and a year later it was suppressed in Matbaa-i Osmaniye. In the last part of this 14-page work, consisting of seven verse, a verse dirge is registered. According to the statements in the book; Sünûsî is the child of Yusuf Bahâeddin's "aunt daughter Betül" and while she two or three years old as a result of a heavy cold she died of illness. Yusuf Bahâeddin has written this prosaically dirge with a simple, understandable and sincere language. The work describes the pains and sorrows that he experienced. This work is the second dirge written after Akif Pasha's dirge for his grandson and therefore it is an important text. In the work, there is a photograph taken by the Sünûsî with his brother. This work is another feature that makes it interesting. In the article, introduction of this work that is not mentioned in literature and Arabic letters will be transferred to the Latin alphabet.

Keywords: Yusuf Bahâeddin, Sünûsî, Dirge, Prosaically Diwan.

Giriş

Mersiye; risâ kökünden türemiş kelime olup “ölen birinin iyiliklerini sayarak, acıyıp ağlamak” demektir. (Arslan ve Erdoğan, 2007: 53) Edebî bir terim olarak mersiye; “ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi taraflarını anlatmak ve ölene karşı şairin ilgisini ifade etmek üzere yazılan lirik şiirlere verilen addır” (İsen, 1994: 3). Mersiyelerde “ölenlerin matemi, yakınların veya dostların taziyesi, toplumun önde gelen kişilerinin vefatına duyulan üzüntünün dile getirilmesi, din ulularının özellikle de Hz. Hüseyin ve Kербela şehitlerinin anılması, ölenin övülmesi, kadere rıza gösterilmesi, dünyanın geçiciliğinin vurgulanması, cenaze sahiplerinin sabır ve metanete davet edilmesi gibi konular ele alınır” (İsen, 1994: 3). Eski Türk Edebiyatında mersiye hakkında en kapsamlı çalışmaları yapan İsen'in tespitlerine göre mersiyeler genellikle; padişah, şeh-zâde, vezir, devlet ricali, şeyh, din büyükleri, aile bireyleri, dost ve arkadaşlar, tarihî şahsiyetler, hayvanlar ve şehirler için yazılmıştır (İsen, 1994: 45-143). Mersiyeler, manzum olup çoğunlukla, terkib ve terci-i bend, kaside, murabba, müseddes kıt'a, gazel gibi nazım şekliyle yazılır. Bunun yanında bahr-ı taviil ile yazılan mersiye örnekleri de vardır. Kaynaklarda adı pek geçmeyen, mensur halde yazılmış mersiye örnekleri de mevcuttur. Özellikle mensur mersiyeler, en fazla Kербela olayı hakkında yazılmıştır. Sami Paşa-zâde Sezâî'nin yegeni İclâl'in ölümü için yazdığı mensur mersiye, bu alanda en bilinen eserdir.

Bu çalışmada kaynaklarda adı geçmemiş mensur bir mersiye ele alınıp tanıtılacaktır. Söz konusu mensur eser, Ziver Paşa-zâde Yusuf Bahâeddin tarafından Sünûsî adlı küçük kız torunu için yazılmıştır. Makalemizde; edebiyat tarihlerinde yer almamış bu eserin tanıtımı, ve Arap harflerinden Latin alfabesine aktarımı yapılacaktır.

Yusuf Bahâeddin Kimdir?

Yusuf Bahâeddin, meşhur Ziver Paşa'nın (1794-1862) oğlu olup 28 Mart 1851 yılında İstanbul'da doğdu. Hakkındaki en geniş bilgiler İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şairleri* adlı eserinin ilk cildinde yer almaktadır.¹ Burada yer alan bilgilere göre Yusuf Bahâeddin; Cağaloğlu Sıbyan Mektebi'nde ve Dârü'l-Maârif'te okudu. Babasıyla birlikte Hicaz'a gitti. Ziver Paşa'nın ölümünden sonra yetişmesinde emeği olan ağabeyi Selâhüddin Bey (1836-1868) ve kayınbiraderi Ali Paşa-zâde Reşid Bey ile birlikte Fransızca tahsiline başladı. 1868 yılında, Divan-ı Hümayun'da rütbe-i sâlise ile memur oldu. Sonrasında; mühimme, hariciye muhasebe, tahrirat-ı ecnebiye, şûra-yı devlet mazbata ve adliye muhakemat dairesi kalemlerinde çalıştı.

1873 yılında şûra-yı devlet mülâzımlığına atandı. Hastalık sebebiyle üç sene memurluk hayatından uzak kaldı ve Mısır'a gitti. 1876 yılında bir aylığına Edirne'de Raif Paşa'nın yanında katiplik yaptı. 1877'de Suriye valiliğine atanan Ziyâ Paşa'nın (1825-1880) mühürdarlığını yaptıktan sonra Ziyâ Paşa'nın beş ay sonra Konya'ya geçmesi sebebiyle Şam'da aşar müfettişi olarak çalışmaya devam etti. Altı ay sonra işsiz kalınca İstanbul'a döndü. 10 Ağustos 1878'de rütbe-i mütemayizi ile Suriye mektubculuğuna atandı. Ahmed Cevdet Paşa (1822-1895), Midhat Paşa (1822-1884) ve Ahmed Hamdi Paşa'nın (1826-1885) valilikleri zamanında yanlarında görev aldı. Şam'da bulunduğu sırada 1879'da eşi vefat edince 1882'de Recâî-zâde Mahmud Ekrem'in ağabeyi Mehmet Celal Bey'in kızı İclâl Hanım ile evlendi. 1884 yılında Aydın ili mektubculuğuna tayin edildi. Rütbe-i ûlâ derecesine nail oldu ve Siroz, Dedeâğaç ve Yozgat'ta valilik yaptı. Ankara valisi Mehmduh Paşa, -idare görevini yerine getiremediği iddiasıyla- Yusuf Bahâeddin'i şikayet eder ve Yozgat valiliğinden azledilmesini sağlar. İki gün sonra Hüdavendigâr dört yıl sonra da Ankara vali yardımcılığına

¹ Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde Yusuf Bahâeddin maddesi Prof. Dr. Mehmet Arslan tarafından yazılmıştır. Buradaki bilgiler *Son Asır Türk Şairleri*'nden alınmıştır. Arslan, Mehmet (2014). “Bahâeddin, Ziver Paşa-zâde Yusuf” <http://www.turkedebiyatiiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2361> [E.T.: 10.01.2019]

tain edilir. 1901'de meclis-i maliye azalığına getirilse de 1908'de II. Meşrutiyet ilan edilince meclis dağıtılır ve emekli edilir. Yusuf Bahâeddin, 12 Ağustos 1916 yılında vefat eder.² Mezarı Yenikapı Mevlevihânesi Kabristanı'ndadır. Dış görünüşü; kumral sakallı, orta boylu, zayıf, babası gibi sağırdır. Temiz, namuslu, nazik, becerikli, yeri gelince hiddetlenen ve inatçı bir yapısı vardır (İnal, 1969: 169-172).

Yusuf Bahâeddin'in *Mecmû'a-ı Eş'ârım* ve *Sünûs-i Asgar* adında iki eseri vardır. Ayrıca bazı manzumeleri, gazetelerde de basılmıştır. Şiirlerini topladığı eserinin kendi el yazısıyla yazdığı tek nüshası vardır ve bu nüsha İbnü'l-Emin'e göre Ziver Bey'dedir. Yaptığımız katalog taramalarında bu esere ulaşamadık. Yusuf Bahâeddin "ayrıca babası Ziver Paşa'nın eserlerini ön sözlerini de yazarak *Âsâr-ı Ziver Paşa, Dîvân ve Münşe'ât* adıyla İstanbul'da 1313'te ve *Zeyl-i Âsâr-ı Ziver Paşa* adıyla 1314'te yine İstanbul'da bastırmıştır" (Arslan, 2009 ve 2014). Çalışmamıza konu olan *Sünûs-i Asgar* ise 1330/1914-15 yılında İstanbul'da Matbaa-i Osmaniye'de basılmış olup bir nüshası elimizdedir.

Mensur Bir Mersiye: Sünûs-i Asgar

Sünûs-i Asgar, mensur bir mersiyedir. Eserin sonunda feilâtün mefâilün feilün kalıbıyla yazılan 7 dörtlükten meydana gelen manzum bir bölüm de mevcuttur. Eser, 14 sayfadan müteşekkildir. Bu mensur mersiye, Sünûsî adındaki küçük kız torunu için yazılmıştır. Çocuğun kaç yaşında olduğunu metinden hareketle tespit edebilmek mümkündür. Mersiyenin yazılış tarihi; Rûmî 26 Şubat 1329/ Milâdî 11 Mart 1914 olarak eserde yer alır. Sünûsî ise;

"Trâblusgarb muhârebesi yılında dünyâya gelmiş olduğu için adını teberrüken (Sünûsî) koymuşlardı."

ifadesinden anlaşılacağı üzere Trablusgarb savaşı yılında yani 1911-1912 yılları arasında doğmuştur. Eser içindeki ifadelerden anlaşıldığına göre Sünûsî, savaş sonunda Trablus'un kaybedildiği 1912 yılında dünyaya gelmiştir:

"Evet... zavâllı Trâblus ölüp kendisine de sen ey Sünûsî-i Aşgar İnşâ'allâh yaşayacak ve yâd-ı nâmînla kendisinde hem acıklı hem şanlı târîhî hâtıralar uyandıracak vatan ve millete pek çok seneler değerli hüdmetlerde bulunacaksın siz de İnşâ'allâh diyin..!"

Sünûsî-i Asgar adlı mensur mersiye 2 veya 3 yaşındaki bir kız çocuğu için yazılmıştır. Eserin ikinci sayfasında Sünûsî'nin teyzesi kızı Betül ile birlikte çektiği bir fotoğrafı da yer almaktadır. [Ek: 1] Eserde verilen tarife göre Sünûsî, "Esmerce kara gözlu kıvrık saçlı toparlak ve büyükçe başlı gürbüz bir yavru[dur]." Bir gün kendisine bu kız çocuğunun hasta olduğu bilgisi verilir ve ziyaretine gider. Sünûsî, basit bir soğuk algınlığının "hunnak" yani şiddetli boğaz şişliğine dönmesiyle hastalanmış ve doktorların verdiği bilgiye göre; neredeyse nefes alamayacak duruma gelmiştir. Sünûsî, kötü bir ortamda yaşadığından Bahâeddin, kızı kendi evine götürmüştür. Doktorlar da Sünûsî'nin bu hastalığına çare bulamamıştır.

Yusuf Bahâeddin ile bir akrabalık bağı olup olmadığının tam olarak belirtilmediği eserde şu ifadeler yer alır:

"...Mücerred ihmâl uğrunda muṭlakâ kurbân gidecek bir kızu... 'ilâcını hûysuzluk etmeden içdiği hâlde memnûn olduğumu bildiğinden o esnâda yanında bulunur isem, **baba büyük** (büyük baba olacak) oh ! oh !.. diye. Beyâna hâcet yok ki ca'î! İzhâr-ı mahzûziyet etmekte ve iltifât şunda ki

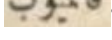
² Ölüm tarihi, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*'nde sehven 12 Ağustos 1898 olarak verilmiştir. (Cumbur, 2001: 139)

kendisinin bu cemîle-i hulûşkârânesi belki işidilmez de hükümsüz kalır mülâhazasıyla söylediğinin baña ismâ' olunması için o şamân çöpü parmaçıklı **büyük anasına** işaretler yapmaktadır. **Küçük teyzesi** ay başı ta'îlinde mektebden gelmiş. Kendisini görür görmez mağmûm çehresinde bir tebessüm parlayarak İngilizce hav du yu du? der. Meger evvelce bu sözü andan öğrenmiş...” “...**Dayısı** vermeğe kalktı. Anlaşılan aña hepimizden ziyâde emniyet ü muhabbeti varmış...”

Buna göre Sünûsî, Yusuf Bahâeddin'in torunudur. Zira Sünûsî ve ailesine bu kadar yakın olmasının sebebi de bu olsa gerek. “Küçük teyzesi” ve “dayısı” ifadesinden de onun Yusuf Bahâeddin'in kızının çocuğu olduğu tahmininde bulunabiliriz. Bu ifadeler dışında Sünûsî'nin kim olduğuna dair net bir ipucu yoktur.

Sünûsî, doktorlara göre; “kuru saraç” denilen bir hastalığa yakalanmış ve iki ay sonra da vefat etmiştir. Bahâeddin, iki aylık süreçte Sünûsî'nin neler yaşadığına ve onunla ilgili bazı hatıralardan söz eder. Yusuf Bahâeddin, torununun ölümü karşısında duyduğu ağır bir ızdırabı dile getirdikten sonra yedi dörtlükten oluşan bir manzume ile mersiye tamamlar. Manzume; Çapraz Uyak (Rimes Croisées) nazım şekliyle yazılmıştır. Batı edebiyatlarından Türk şiirine girmiş çapraz ayak veya çaprazlama; “4 dizeli bentlerle kurulan bir biçimdir. Her dörtlüğün tek ve çift sayılı dizeleri kendi aralarında uyaklanır. Dörtlük sayısı sınırlı değildir. Uyak düzeni abab-cdcd-efef... şeklindedir. (Dilçin, 2005: 370) Yahya Kemal Beyatlı'nın *Geçmiş Yaz ve Rindlerin Ölümü* şiirleri çapraz ayak nazım şekliyle yazılmıştır. Eser; muhtevası itibarıyla Âkif Paşa'nın (1787-1845) torunu için yazdığı mersiye bize hatırlatır. (Bu mersiye hk. daha fazla bilgi için bkz.: Gariper, 2005)

Eserin dili son derece sade ve anlaşılır düzeyde olup yer yer “atta” “ninni” gibi çocuk dilindeki kelimelere de yer verilir. Bir kaç yerde geçen “ninni”; Sünûsî'nin salıncağa verdiği addır. Eser, transkribe edilirken bazı dil özelliklerini korumak adına herhangi bir müdahalede bulunmadık. Örneğin “oda” kelimesi “oṭa” şeklinde yazılmıştır. Ancak bu eser 20. asır metni olduğu için özellikle eklerin imlâsı günümüz Türkçesine göre düzenlenmiştir. Manzum kısımdaki imale med

zihaf gibi aruz kusurları *italik* olarak verilmiştir. Baskı hatasından ötürü “қанmayup” şeklinde yazılan kelime “qalmayıp” olarak düzeltilmiştir.

SÜNÛSÎ-İ AŞĞAR

BİR MERSİYE

İbtidâ

26 Şubat 1329

Ṭrâblusğarb muhârebesi yılında dünyâya gelmiş olduğu için adını teberrüken (Sünûsî) koymuşlardı. Esmerce kara gözlü kıvrıç saçlı toparlak ve büyükçe başlı gürbüz bir yavru.

Bir gün çocuk hastadır dediler. Merâk edip evlerine gitdim. Ta'mîrât varmış, ortalık karma karışık. Havâ da pek soğuk. Kendisini yıkamlar, şobanın yanında anası kucağında istirahat ettiriliyor. O gül-çehre şararıp şolmuş, o tımbul vücûd bir kadîde dönmüş. Hastalığın başlangıcı meşelâ ıhlâmûr menkû'ı yâhûd ayak hammâmı gibi 'âdî bir tedâvî ile geçişdirilebilecek soğuk algnlığından 'ibâret iken anda gaflet ve ihmâl olduğu cihetle şiddetli bir hunnâğa münkalib olmuş. O şüretdeki hekim gelip gördüğü zamân eger biraz daha vaqt geçseydi boğaz büsbütün tıkanarak şun'î teneffüs için 'ameliyyâta lüzûm görünecekdi, demiş [3] evde her taraf perîşân oṭada ise on beş derece bile harâret yok. Kendisine hâydi melegim bize gidelim dedim. Zekî maḥlûk derhâl aḥlâdî.

- Anne ? diye şordu.

- Anneñ de gelsin yavrum.

Daha ne şart koşacağını nazar-ı cevval-i tefekkür ile araştırırken hemân bir göz kırpmasıyla yakalayıp 'ilâve etdi.

- Baba ?

- Babañ da gelecek iki gözüm.

Şimdi artık ihtiyâr edeceği tenezzüh-i seyâhatde arkadaşlarını hep dâr-ı dünyâ eñ ziyâde sevdiklerinden intihab etmiş bir mini mini beg-zâde sevinciyle za'îflikden parmakları şamân çöpüne dönmüş. O küçücük kadîd ellerini "atta" diyerek bir kerre çırpıldıktan sonra kucağında barınmakta olduğu annesinin yanına taltîfen pat, pat hafif şamarcıklar indiriyor. Ve fağat o bu darbelerden cânı yanıyor, ağlıyormuş gibi sinüp şızlandıçça yapıdığına nedâmetle kolu şefkatkârâne boynuna tolayıp başcağızını da sinesine yaşıyordu. [4] Mel'un hastalık yavrucağa tâ boğazından şarılımış bir dürlü râhat nefes aldırıp göz açdırmıyor ki...

Hayâtı müdhiş 'illetle... hekimlerin de hayretini mûcib olacak şûretde 'âdetâ pençeleşiyor. Lakin zavallının bu mübâreze kazanabildiği galebeler bir iki günden ziyâde süremiyor. Bakıyorsunuz yine o haşm-ı bî-emânın dest-i kahrında zebûn, yine harâreti otuz toktuz dereceye fırlamış.

Şabâhları oçasına girdiğim vakt istifsâr-ı hâtır için geldiğimi, anlayarak ve hemân başını yana egerek hastalığının kökü, düşmen-i cânının aşl meskeni olan boyunundaki şişi meydana çıkardıktan sonra pür gam ile gösterip of ! diyor. Hâlimden şikâyet ammâ âh ... âh ki ne yapılabilir? El ermez güc yetmez. Tabîblerin bile tedâvîsinde 'âciz oldukları bir çâresiz derd...

Mücerred ihmâl ugrında muṭlakâ kurbân gidecek bir kuzu... 'ilâcını hûysuzluk etmeden içdiği hâlde memnûn olduğumu bildiğinden o esnâda yanında bulunur isem, baba büyük (büyük baba olacak) oh ! oh !.. diye. Beyâna hâcet yok ki ca'li! İzhâr-ı maḥzûziyet etmekte ve iltifât şunda ki kendisinin bu cemile-i hulûşkârânesi belki işidilmez de hükümsüz kalır mülâhazasıyla [5] söylediğinin baña ismâ' olunması için o şamân çöpü parmaçıkla büyük anasına işaretler yapmaktadır.

Küçük teyzesi ay başı ta'îlinde mektebden gelmiş. Kendisini görür görmez mağmûm çehresinde bir tebessüm parlayarak İngilizce hav du yu du? der. Meger evvelce bu sözü andan öğrenmiş. Ve garâ'ibden olmak üzere 'âile içinde her ne zamân İngilizceye dâ'ir bir şöhet olsa farkına vararak o ma'lûmâtcağını şarf u tekrâr edermiş.

İmdi bu bî-çâre zekî çocuk nasıl cân u gönülde sevilmesin ve hâl-i pür-melâline nasıl yürek yanmasın?.. Kendisine bağan bir tabîb -kuru şarâçedir- kurtarınız ümîdindeyim demiş... İnşâ'allâh...

Evet... zavallı Trâblus ölüp kendisine de sen ey Sünûs-i Aşgar İnşâ'allâh yaşayacak ve yâd-ı nâmınla kendisinde hem acıklı hem şanlı târîhî hâtıralar uyandıracığın vatan ve milletiñe pek çok seneler değerli hizmetlerde bulunacağını siz de İnşâ'allâh deyiñ..! [6]

İki Ay Şoñra

Her şafha-i 'aczi-i beşer gülünc ağlayışlı bir çehredir... İnsân avunmakta muḥtar kalınca mûcib-i tesellî olan her muḥâli mümkün ve hayâlâtı haqîkat gibi telâkkiye tereddüd etmiyor... Yavrucağın şifâ-yâb olması haqqındaki ümidim de yazıklar ki o kabildenmiş!..

Meger ben bir taraftan aña renk renk güzel emeller ile süslenmiş bir sağlık sa'âdeti kırmaqla oyalanmakta iken o bir taraftan hâ'in ecel kendisine kara toprakda gizli gizli bir mezâr-i felâket hazırlıyormuş..!

Şihhati iyice gidiyordu... Hayli günlerden beri derece-i harâret otuz sekizden yukarıya çıkmıyor. Uykusuz tağaddîsi de oldıkça yolunda devâm ediyor. Ve ben kendisinden naşılıñ iki gözüm? diye sorduqça mütebessimâne eyi cevâbını veriyordu.

Bilmem ne uğursuzluk sebep oldu. Hâlinde yine fenâlık 'alâmetleri baş gösterdi. Bir akşam eve 'avdetle sofraya oturmuşdum. O sendeleyerek yanıma geldi ve işdirmek için yüksek bir sesle yalnız hâstâ (haste) dedikten sonra yine o şamân çöpü parmaçıklarla boynundaki veremi göstererek gelişi gibi sendeleye sendeleye dönüp gitdi. [7]

Bu nice pek ciddî bir şikâyet ve mühim bir istimdâd idi. Çünkü zavâllı çocuk haqîqaten tahammül edemeyeceği şûretde muztarib ki kendisini ne kadar ziyâde sevdiğimi bildiği cihetle baña acır da belki bir çâre-i halâş bulur ümîdiyle derdini anlatmak için eve gelmekligimi bekliyormuş demek!..

Ağzımdaki loqma boğazımda tırdı!.. Lakin ne yapılabilir ki Yâ Rabbi? İş ancak seniñ luţf u merhametiñe kalmış!..

Şimdi derece-i harâret otuz tokuz buçuk, kırk!.. O artık bir iki günden beri kucaqda bile tıramayıp baygın bir hâlde yatıyor ve yiyip içmekden büsbütün kalarak ben kendisinden istifsâr-ı hâtır etdikçe inkâr tarzında sâde başını yukarıya kaldırmaqla eyi degilim, fenâyım demek istiyordu. Ve ara sıra kesik kesik öksürüyordu!

Şimdi zâlim hastalığın bi-amân pençesi kuzucuğun yalnız boğazını sıkmaqla kalmayıp³ zehirli tırnaklarını da cigerlerine şaplamış bütün kuvvet ve şiddet ile şon cümlelerini icrâ etmekte ve kendisini inim inim inletmekte idi!..

Geceleyn hep yanındayız. Kimi vücûdını oğuşduruyor, kimi kaşıkla ağzına süd döküyor. Faqat anı 'ilâc zanıyla münfa'ilâne amân... istemem!.. diyerek içmiyordu. [8]

Dayısı vermege kalkdı. Anlaşılan aña hepimizden ziyâde emniyet ü muhabbeti varmış ki şundığı kaşıkları aşlâ red etmeksizin ve hiç sesini çıkarmaqsızın kâmilen içdi... Meger şon gıdâsı imiş!..

Bir aralık ninni istedi (şalıncağa ninni diyordu) yapıp içine yatırdılar... O da meger râhat döşegi imiş!..

Şabâhleyin otaşına girdiğim vaqt yataqda yedi sekiz aydan beri ni'met-i hayâtın bir gün bile lezzet-i şafâsını tatmak bir gice bile tatlı uykusuyla göz yummak kendisine naşib olmamış ve dâ'ima âteşin buhrânlar içinde çırpınıp debelenmiş olan o fâli'siz çocuk degil. Faqat yeşil oyalı bir penbe karrapla⁴ duvaklanmış ve lâhûtî ebedî râhat u sükûna müstağrıq nâzenin ve mes'ûd bir melek yatıyor... Ve cân alacak veremleriniñ delil ü muhbiri... arzûlarınıñ âlet-i emr ü işâreti olan o şamân çöpü parmak dağı bu 'âlem-i şehûddaki ve zâ'ifini ikmâl etmiş olduğundan mini mini avucunuñ.. bir deriyle kemikten 'ibâret maħfazasının içinde kıvrılmış tıruyordu!.. [9] Âh nûr-ı 'aynım rûhum Sünûsî!.. Beni çok dil-hûn etdiñ!.. Zirâ sen ki 'âilemiñ güzer-gâh-ı hayâtından şimdiye kadar geçen yedi verem cenâzesiniñ şonuncusu bir kâfile-i şühedânın dümdârısıñ. Hem o küçücük şahşiyetiñle bu eskimiş büyük mâtemleri bu unutulmuş acıklı târihleri birden bire tâzeleyip yaşatıcı bir fihrist-i icmâl hem de o mel'un ince hastalığın bir hâl-i ma'sûmiyyet üzerindeki

³ Sehven قاتوب şeklinde yazılmıştır.

⁴ قره پلا Kelimenin anlamı bulunamadı.

tecelliyyât hüzn ü rikâkâtine pek sûzişli bir timsâl olduñ!.. Sevimli şekl ü şûretiñ tatlı dilleriñ mûnis ü dil-nevâz atvâr u harekâtıñla ve bâ-huşûş o kara gözleriñde dâ'imâ lem'ân edip istikbâliñ hakkında parlağ ümidler şaçan nûr-ı zekâ ve feţânetiñle kendiñi dağı nihâyet derecede sevdirmişdiñ.

Bunlardan başka şûret-i ziyâ'ıñ göñlümde bir şübhe yarası da açdı ki aşlâ oñulmuyor. 'Acabâ sen hilkât ü mizâcındaki o fevkal'âde kuvve-i muķâvemet ü gayret âyesinde 'âkıbet bu 'illetden kurtulabilecektiñ de bizim nâ-becâ tedbîrlerimiz tedâvilerimiz mi aña mâni' oldu? Çünkü bir iki aydan beri hastalığın tedâbîr mu'tedile-i şihhiyye ile düşe kalka yolunda gitmekte iken saña yeni uşûl üzre taşfiye-i dem şırıngası yapılmışdı ki andan bir kaç gün geçince harâretiñ kırka fırlayarak buhrân ahîr zuhûra gelmişdi!..

Meşelâ sen ki pek nâzik ve hassâs bir vücûda mâlikdiñ. Kış günü âteşsiz oçalarda ışıdılmamış soğuk eller ile [10] çıplağ şadregiñ mu'âyene olunmasından mazarrat göreceğ kadar müte'essir olmaz mıydıñ 'acabâ?

İşte seni düşündükçe bu mev'lim ('acabâ?) lerde beni ayrıca ezip sızlandırıyor. Ve işte o sebeddendir ki şu perişân feryâd-ı mâ'tem içinde ma'şer-i insâniyyetiñ en fâ'ideli ve hayr-hâh hâdimi oldukları için haklarında pek yüksek bir hürmet ü muhabbet besledigim ve fenn ü şan'atlarını her vech ile tebcil ü taķdîs etdigim eţibbâ-yı kirâm ile eţfâl şahibi vatandaşlarımdan dağı seniñ gibi bi'z-zât hâlini şikâyetini ifâdeye muķtedir olmayan yavrucuklarıñ emr-i vikâye ve tedâvisinde gâyet başiret ve ihtiyât ile tavranılmasını istirhâm edecegim...

Âh sen... ne hoş bir çocukduñ iki gözüm!.. Ba'zen ıztırâbıñı ve bir mevt-i qarib ile maħkûmiyyetiñi unutarak yine bizi eglendirecekseñ laţifeler yapmak isterdiñ... Biliyorsuñ! vaķ'adan beş on gün evvel saña anneñ mâ'î bir pantolon dikmiş, kırmızı bir fânile nim-tenle giydirmiş. Başına da gâlibâ ağabeginiñ fesini geçirip yanına göndermişdi. 'Anteriñ pantalona tıka başa şıkışdırılmış olduğundan sen o kadid vücûddan kurtulup evvelki gibi tombul bir yavru olmuşduñ. Ve fes dağı gözleriniñ üstüne kadar indiginden yüzüme bakmak için başıñı tavana [11] kaldırmağa mecbûr oluyordun da bu laţif ü mazhak hâl u kıyâfetiñe çok gülmüş ve seni toya toya sevmişdim.

O meş'ûm geceniñ şabâhında dağı çamaşırılıkta saña tebdil-i kıyâfet etdirmişlerdi. Lakin bu defa başındaki yine o fesdi üstündeki. Evimizden diyâr-ı âhirete yolculuğ edenlere maşşûş demirbaş sefer hil'ati olan bir şâl örtüden 'ibâretti. Ve bir tarafında -şimdi sen istemeksizin- kuru tahtadan bir (ninni) kurulmuş... Biraz evvel üzerinde dökündüğün şular henüz tamlamağda olduğu hâlde tıruyordu!..

Evvelki kılığına gülmüşdüm... Faķaţ bu defaki beni hüñgür hüñgür ağlatıyordu.

Feilâtün / Mefâilün/ Feilün

Saña yâr olmayan şu dünyâda
Hâni bir gönca-vâr demîde-i ter
Pür ümîd-i beķâ cenîn-i seher
Geh açılsa eger 'ale'l-'âde [12]
Gün görüp luţf-ı zindegâniden
Reng ü büyüyle hüsn ü ân ile
Feyz-bâr olması muķadder iken
Nâ-günâh bir kıyağ la'ın sille

Bir ciger-sûz-ı darbe-i şarşar
Çarparağ gonca-i emel-perver
Kırılıp düşse hâke sâkından
Tâm o seň işte ey Sünûsî sen

‘Âlemin görmediñdi râhatını
Çekerek sâde derd ü miñnetini
Şanki âhen kalemle şûretiñi
Sözünüñ hâliñi muhabbetiñi

Şöyle hakk eylediñ ki fikrime âh
Tek ferâmûş anı muhâl olsun
Dökdiğim yaş ve kıldığım eyvâh
Saña benden yaña helâl olsun [13]

Hû melekler güzel tutuñ gülümü
Ninniden hoşlanır unutmayınız
Aña artık dadı nine hep siz
Öyle hüküm etdi Hâlıkñ ölümü

Sen de ey kabır aman ezâ verme
Ağlatırsañ bütün semâ işitir
Toprağında yatan o bî-çâre
Ana ağûşunuñ vedî‘asıdır

Sonuç

Edebiyat tarihlerinde ve mersiye konusunda yapılan çalışmalarda adı geçmeyen Yusuf Bahâeddin'in *Sünûs-i Asgar* mersiyesi, mersiye geleneği içinde gerek konusu gerek şekil özellikleri bakımından farklı bir yere sahiptir. Mersiyeler ağırlıklı olarak manzum şekilde yazılırken bu mersiye, içinde manzum kısım olsa da ağırlıklı olarak mensurdur. Manzum kısım *çapraz uyak* adı verilen Batılı nazım şekliyle yazılmış olup yine kullanılan nazım şekliyle de diğer manzum mersiyelerden farklılık arz etmektedir. Sünûs-i Asgar, Yusuf Bahâeddin'in torununun ölümünden dolayı yaşadığı üzüntüyü ve ızdırabı samimi bir dille ortaya koyan bir metindir. Bu mersiye, Âkif Paşa'nın torunu için yazdığı mersiyeden sonra yazılmış -tespit edebildiğimiz kadarıyla- bu sahadaki ikinci mersiye olması yönüyle önemlidir. Eserde Sünûsî'nin teyzesi kızı Betül ile birlikte çektiği bir fotoğrafının da yer alması, eseri ilginç kılan bir diğer özelliktir. Eserin dilinin son derece sade ve anlaşılır olması Sünûsî'nin iki veya üç yaşında bir çocuk olmasından ötürü olabilir. Bu da bize, mersiyelerin dilinin seviyesi, yazıldığı kişinin sosyal konumuyla doğru orantılı olduğunu gösterir. Elbette devrin dil özelliklerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Yusuf Bahâeddin'in kaynaklarda sadece Ziver adlı oğlundan söz edilirken bu çalışmayla onun üç kızının olduğu da anlaşılmıştır (Sünûsî'nin annesi, "küçük" teyzesi ve küçük teyze dediğine göre en az bir teyzesi daha vardır). Bu çalışmayla edebiyat tarihlerinde yer almamış bir metnin gün yüzüne çıkarılması sağlanmış ve konuda yapılan çalışmalara az da olsa katkı sağlanmıştır.

Kaynakça

- Arslan, Mehmet ve Erdoğan, Mehtap (2009). *Kerbelâ Mersiyeleri*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Arslan, Mehmet (2009). *Ziver Paşa, Divan ve Münşeât*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, Mehmet (2014). "Bahâeddin, Ziver Paşa-zâde Yûsuf" <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2361> [E.T.: 10.01.2019]
- Dilçin, Cem (2005). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İsen, Mustafa (1994). *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal (1969). *Son Asır Türk Şairleri, C.I*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Cunbur, Müjgan (2001). "Bahâeddin", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C. II*, Ankara. A.K.M. Yayınları.
- Gariper, Cafer (2005). "Âkif Paşa ve Torunu İçin Yazdığı Mersiye Üzerine Bir Değerlendirme", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, ss. 51-70.

Ek: 1

[Teki fevt olmuş çift kumru]
[Sağdaki Sünûsî, soldaki teyze-zâdesi Betül]